

บทที่ 2

ผู้เสียหายคดีข่มขืนกระทำชำเรากับความเสียหายและการคุ้มครองทางกฎหมาย

2.1 ผู้เสียหายในความผิดเรื่องข่มขืนกระทำชำเรา

ผู้เสียหายในความผิดอาญา หมายถึงบุคคลใดต้องพิจารณาจากบทวิเคราะห์ศัพท์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 2(4) “ผู้เสียหาย” หมายถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6¹

เมื่อพิจารณาจากมาตรา 2(4) แล้ว ผู้เสียหายหมายถึงบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง และบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ดังที่ระบุไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6 ผู้เสียหายจึงหมายถึงบุคคลสองจำพวก คือ พวกหนึ่งคือผู้เสียหายโดยตรงและอีกพวกหนึ่งคือบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายที่เป็นผู้เสียหายโดยตรงได้ บุคคลเหล่านี้ได้แก่บุคคลที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 4, 5 และ 6

ก. ผู้เสียหายโดยตรง

บุคคลที่เป็นผู้ถูกกระทำโดยผู้กระทำความผิดและได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นคือผู้เสียหายโดยตรง เช่น

นางสาว ก. ถูกนาย ข. ข่มขืนกระทำชำเรา นางสาว ก. คือผู้เสียหายโดยตรงในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา การที่จะเป็นผู้เสียหายได้นั้นประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น การกระทำใดเป็นความผิดทางอาญานั้น มีกฎหมายสารบัญญัติได้ระบุและกำหนดโทษผู้กระทำผิดไว้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญาหรือพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่มีโทษทางอาญา

2) บุคคลนั้นได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำผิดนั้น ลักษณะของความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญามีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่ถูกกระทำ เช่น อาจกระทำความผิดต่อบุคคล ความผิดต่อทรัพย์สิน ความผิดต่อเสรีภาพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงตัวผู้เสียหายอีกด้วยว่าเป็นเอกชนหรือเป็นรัฐ ความผิดอาญาที่รัฐเป็นผู้เสียหายบางทีก็เรียกว่าความผิดต่อแผ่นดิน ความผิดอาญาประเภทนี้ยอมความกันไม่ได้ ส่วนความผิด

¹ พิชัย นิลทองคำ. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมอแคลลิเคิลส์, 2535, น. 271

ที่เอกชนเป็นผู้เสียหาย บางทีเรียกว่าความผิดต่อส่วนตัว ความผิดอาญาประเภทนี้มีการยอมความกันได้

3) บุคคลนั้นต้องเป็นผู้เสียหายตามกฎหมาย หรือ “ผู้เสียหายโดยนิตินัย”² ที่ว่าผู้เสียหายโดยนิตินัยนั้น มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิด
- (2) ไม่สมัครใจเข้าเสี่ยงรับผลร้ายเอง
- (3) ไม่ได้เป็นสาเหตุแห่งความผิดที่เกิดขึ้น หรือการกระทำความผิดนั้นมิได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากตนเอง³

หลักเรื่องผู้เสียหายโดยนิตินัยนี้ไม่มีอยู่ในถ้อยคำที่เป็นตัวบทกฎหมาย แต่หลักนี้เกิดจากการตีความของศาลในการบังคับใช้กฎหมาย ตัวอย่างเช่น หอฉงยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ถือว่าหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำผิด จึงมิใช่ผู้เสียหายตาม ป.อ. มาตรา 2(4) แม้หญิงนั้นจะถึงแก่ความตาย บิดาของหญิงนั้นก็ไม่มีสิทธิ์ที่จะฟ้องผู้ที่ทำให้หญิงแท้งลูกได้⁴

ข. ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย

ผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย เป็นบุคคลอื่นซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งโดยตรง แต่ ป.อ. มาตรา 2(4) ระบุให้เป็นผู้เสียหายด้วย ซึ่งได้แก่บุคคลตามที่ระบุไว้ใน ป.อ. มาตรา 4, 5 และ 6 บุคคลเหล่านี้ได้แก่

- 1) สามียของหญิงที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด ซึ่งได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งให้ฟ้องคดีอาญาแทน⁵ สามีที่จะฟ้องแทนได้ต้องเป็นสามียโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น⁶
- 2) สามียหรือภรรยาในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้⁷ หมายความว่าเมื่อสามียหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกเป็นเหยื่อ (victim) ของการกระทำความผิดอาญาจนถึงแก่ความตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถที่จะฟ้องคดีเองได้ กฎหมายให้ฝ่ายที่ไม่ได้ตกเป็นเหยื่อของของอาชญากรรมเป็นผู้ดำเนินการฟ้องคดีแทนกันได้ แต่สามียหรือภรยานั้นต้องเป็นสามียภรยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย และจัด

² กุศล บุญยืน, คำอธิบายวิธีพิจารณาความทางอาญา ฉบับแก้ไข ป.อ. พิมพ์ครั้งที่ 4, 2536 น.1-16

³ ยงยุทธ ธารีสาร, รวมวิชาสอบ'85, (กรุงเทพฯ: ธนวิชัยการพิมพ์, 2528), น.410

⁴ ฎีกาที่ 954/2502 หญิงยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูกถือว่าหญิงนั้นมีส่วนร่วมในการกระทำผิด จึงมิใช่ผู้เสียหายตาม ป.อ. ม.2(4)

⁵ ดู ป.อ. มาตรา 4 วรรค 2

⁶ ฎีกาที่ 1335/2494 - หญิงที่อยู่กินกับชายโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรสนั้น มิใช่ภรรยาอันชอบด้วยกฎหมาย

⁷ ดู ป.อ. มาตรา 5(2)

การแทนกันได้เฉพาะกรณีถูกทำร้ายเท่านั้นมิใช่จะจัดการแทนได้ทุกกรณีความผิด หากเป็นการกระทำอย่างอื่น สามมี ภรรยาไม่น่าจะฟ้องร้องดำเนินคดีแทนได้ เช่นกรณีกระทำต่อทรัพย์สิน เป็นต้น

3) ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้อนุบาล เฉพาะแต่ในความผิดซึ่งได้กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งอยู่ในความดูแล “ผู้แทนโดยชอบธรรม” คือบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ตาม ปพพ. มาตรา 1566, 1569 ผู้ปกครองซึ่งตั้งโดยพินัยกรรมของบิดามารดาซึ่งตายที่หลัง หรือตั้งโดยคำสั่งศาล⁸ ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรบุญธรรม ตาม ปพพ. มาตรา 1958/28, 1569

“ผู้เยาว์” หมายถึงบุคคลที่อายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ จะพ้นจากการเป็นผู้เยาว์ก็ต่อเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือผู้เยาว์ที่ทำการสมรสกันเมื่อชายหญิงอายุครบ 17 ปีบริบูรณ์ หรือศาลอนุญาตให้ทำการสมรส เมื่อบรรลุนิติภาวะแล้วไม่ต้องมีผู้แทนโดยชอบธรรม⁹ บิดาที่เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมที่จะเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์ได้นั้นจะต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากเป็นบิดาที่ยังไม่จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เยาว์หรือยังมิได้จดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตร ก็ไม่ถือว่าเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ได้¹⁰ คงเป็นได้เฉพาะบุพการีตามความเป็นจริง ฟ้องแทนผู้เยาว์ได้เฉพาะกรณีตาม ปวอ. มาตรา 5(2) เท่านั้น

“ผู้อนุบาล” หมายถึงบุคคลที่มีหน้าที่จัดกิจการแทนคนวิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนวิกลจริต และที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ตาม ปพพ. มาตรา 29, 30 ผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้อนุบาล มีอำนาจจัดการแทนผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถในคดีความผิดทุกประเภทที่ผู้เยาว์และผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้เสียหายดังที่บัญญัติไว้ใน ปวอ. มาตรา 3 เป็นที่น่าสังเกตว่า ปวอ. ไม่มีบทบัญญัติให้ผู้พิทักษ์มีอำนาจจัดการแทนผู้เสมือนคนไร้ความสามารถ ดังนั้นผู้เสมือนคนไร้ความสามารถจึงสามารถร้องทุกข์ได้เอง ส่วนการฟ้องคดีนั้นน่าจะได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ตาม ปพพ. มาตรา 35(4)

4) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามมีภรรยา เฉพาะแต่ความผิดอาญาซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้¹¹

⁸ ดู ปพพ. มาตรา 1585, 1586, 1598/3

⁹ ดู ปพพ. มาตรา 19, 20, 1448

¹⁰ ดู ฎีกา 1405/2512, 1988/2514, 2882/2527 บิดาของผู้เยาว์ซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาของผู้เยาว์ ทั้งไม่ได้จดทะเบียนว่าผู้เยาว์เป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าผู้เยาว์เป็นบุตร ไม่เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ และไม่มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เยาว์ได้

¹¹ ดู ปวอ. มาตรา 5(2)

“ผู้บุพการี” หมายถึงญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ทวดของผู้เสียหาย

“ผู้สืบสันดาน” หมายถึงผู้สืบสายโลหิตสายตรงลงมา ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ ของผู้เสียหาย และผู้สืบสันดานนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เยาว์ แม้บรรลุนิติภาวะแล้ว ผู้บุพการีก็ฟ้องคดีแทนได้ เช่นบิดาย่อมมีอำนาจฟ้องผู้ที่ฆ่าบุตรของตนได้แม้บุตรจะมีภรรยาอยู่แล้วก็ตาม¹²

“สามีภรรยา” หมายถึงสามีภรณิกันโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือถ้าทำการสมรสกันเมื่อใช้ ปพพ. บรรพ 5 แล้ว ก็ต้องจดทะเบียนสมรสถ้าไม่เช่นนั้นแล้วก็ไม่ถือว่าเป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกทำร้ายถึงตายฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ไม่มีอำนาจฟ้องคดี อาญาแทนผู้ตาย¹³ การจัดการแทนตาม ปวอ. มาตรา 5(2) ไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง และรวมถึงการกระทำโดยเจตนาหรือกระทำโดยประมาทด้วย

5) ผู้จัดการแทนอื่นๆของนิติบุคคลเฉพาะความผิดต่อนิติบุคคลนั้น ผู้จัดการแทนประเภทนี้ไม่เกี่ยวกับคดีช่มชินกระทำซ้ำเรา

6) ผู้แทนเฉพาะคดีตาม ปวอ. มาตรา 6 มาตรานี้มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานช่มชินกระทำซ้ำเราพอสมควรในทางปฏิบัติ การบังคับใช้กฎหมายซึ่งกฎหมายมาตรานี้บัญญัติว่า

มาตรา 6 ในคดีอาญาซึ่งผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ที่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือเป็นผู้วิกลจริต หรือคนไร้ความสามารถที่ไม่มีผู้อนุบาล หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลไม่สามารถจะทำตามหน้าที่โดยเหตุหนึ่งเหตุใด รวมทั้งมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถนั้นๆ ญาติของผู้นั้น หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง อาจร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้

เมื่อได้ไต่สวนแล้วให้ศาลตั้งผู้ร้องหรือบุคคลอื่น ซึ่งยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี เมื่อไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทน

ห้ามมิให้ศาลเรียกค่าธรรมเนียมในเรื่องตั้งเป็นผู้แทนเฉพาะคดี

มาตรานี้มีลักษณะคล้ายกับ ปพพ. มาตรา 56 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการหรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใดให้ศาลมีอำนาจตั้งพนักงานอัยการ หรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้” แต่มีข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่คือ ประการแรกในคดีอาญาดังผู้แทนเฉพาะคดีให้เฉพาะผู้เสียหายฝ่ายเดียวเท่านั้น ส่วนคดีแพ่งตั้งให้ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำ

¹² ฎีกาที่ 627/2482 ผู้สืบสันดานหมายถึง ผู้สืบสายโลหิตสายตรงของผู้เสียหายซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เยาว์ แม้บรรลุนิติภาวะแล้ว ผู้บุพการีก็ฟ้องคดีแทนได้

¹³ ฎีกาที่ 1056/2503 คู่สมรสที่ไม่ได้จดทะเบียนการสมรส ไม่เป็นสามีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย

เลย อีกประการหนึ่งคดีอาญาไม่มีการอนุญาตหรือให้ความยินยอมแก่ผู้เสียหายที่จะดำเนินคดีได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้เพราะหลักในคดีอาญานั้นผู้เยาว์จะเป็นโจทก์ได้ก็ต้องกระทำโดยผู้แทนโดยชอบธรรม ตาม ปวอ. มาตรา 3, 5 และ 6¹⁴ ส่วนคดีแพ่งนั้น ผู้เยาว์เมื่อได้รับความยินยอมจากบิดาแล้วย่อมเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งได้¹⁵ ถ้าเป็นในปัจจุบันต้องได้รับความยินยอมจากทั้งบิดาและมารดา¹⁶

การตั้งผู้แทนเฉพาะคดี ตามมาตรา 6 นี้จะกระทำได้เฉพาะผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ดังนั้นผู้เสมือนบุคคลไร้ความสามารถ ผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต ซึ่งถึงแก่กรรมไปแล้วก่อนศาลมีคำสั่งย่อมไม่มีเหตุที่ศาลจะตั้งผู้แทนเฉพาะคดี¹⁷ เหตุแห่งการที่จะตั้งผู้แทนเฉพาะคดีให้เนื่องจาก ผู้เสียหายไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมไม่มีผู้อนุบาล หรือถ้าหากมีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลแต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยเหตุหนึ่งเหตุใด หรือผู้เสียหายมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ญาติของผู้เสียหาย หรือผู้มีประโยชน์ เกี่ยวข้อง อาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งเขาเป็นผู้แทนเฉพาะคดีได้ ส่วนการตั้งนั้นศาลจะทำการไต่สวน ให้ศาลตั้งผู้ร้อง หรือบุคคลอื่นที่ยินยอมตามที่เห็นสมควรเป็นผู้แทนเฉพาะคดี ในกรณีที่ไม่มีบุคคลใดเป็นผู้แทนเฉพาะคดีให้ศาลตั้งพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้แทนเฉพาะคดี คดีที่ผู้แทนเฉพาะคดีจะจัดการแทนได้ก็แต่เฉพาะคดีความผิดที่กระทำต่อผู้เยาว์ หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งในความดูแลตาม ปวอ. มาตรา 5(1) เท่านั้นไม่รวมถึงมาตรา 5(2)¹⁸

ที่ได้กล่าวมาแล้วตั้งแต่ต้นพอจะมองเห็นภาพลักษณะของผู้เสียหายในคดีอาญาได้พอสมควร ซึ่งพอสรุปได้ว่าผู้เสียหายในคดีอาญาแบ่งออกเป็นสองประเภทใหญ่ คือ

- ผู้เสียหายประเภทที่ 1 คือ “ผู้เสียหายโดยตรง” หมายถึง ผู้ที่เป็นผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้กระทำผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่ง หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

¹⁴ ฎีกาที่ 563/2517 ผู้เยาว์แม้จะได้รับการยินยอมจากบิดามารดาก็ไม่สามารถเข้าเป็นโจทก์ร่วมฟ้องคดีอาญาได้

¹⁵ ฎีกาที่ 816, 817/2494 ผู้เยาว์เมื่อได้รับความยินยอมจากบิดาแล้วย่อมเป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งได้

¹⁶ ดู ปพพ. มาตรา 1566, 1569

¹⁷ ฎีกาที่ 365/2532, 1625/2532 การตั้งผู้แทนเฉพาะคดีตาม ปวอ. มาตรา 6 มีได้เฉพาะผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถซึ่งยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ถ้าถึงแก่กรรมไปก่อนไต่สวนคำร้อง ไม่มีเหตุที่ศาลจะตั้งให้

¹⁸ ฎีกาที่ 890/2495 ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายแม้บุคคลตามที่ ปวอ. ม.5(2) ระบุไว้จะไม่มีตัวอยู่ก็ดี พี่เขยของผู้เสียหายจะร้องขอเข้ามาขอให้ศาลสั่งเป็นผู้จัดการแทนผู้เสียหายไม่ได้

จากการกระทำของผู้กระทำผิดอาชญาฐานใดฐานหนึ่ง หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม (Victim) มีอำนาจฟ้องคดีอาญาตาม ป.อ. มาตรา 28(2) และมีอำนาจตาม ป.อ. มาตรา 3 คือ

- (1) ร้องทุกข์
- (2) เข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ
- (3) เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา
- (4) ถอนฟ้องคดีอาญา หรือ คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา
- (5) ยอมความในคดีความผิดส่วนตัว

- ผู้เสียหายประเภทที่ 2 ไม่ได้เป็นผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมโดยตรง แต่ เป็นบุคคลอื่นซึ่งกฎหมายเรียกว่า “ผู้มีอำนาจจัดการแทน” บุคคลเหล่านี้ได้แก่บุคคลดังที่บัญญัติไว้ใน ป.อ. มาตรา 4,5 และ 6 บุคคลดังกล่าวนี้ กฎหมายให้ถือว่าเป็นผู้เสียหาย มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาได้เช่นเดียวกับผู้เสียหายประเภทที่ 1

ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้แก่

- สามีนซึ่งได้รับอนุญาตชัดแจ้งจากภรรยาให้ฟ้องคดีอาญา ตาม ป.อ. มาตรา 4 วรรค 2
- ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลเฉพาะคดีที่กระทำต่อผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ ซึ่งอยู่ในความดูแล ตาม ป.อ. มาตรา 5(1)

- ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีนหรือภรรยา เฉพาะความผิดซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตาย หรือบาดเจ็บจนไม่สามารถมาจัดการเองได้ ตาม ป.อ. มาตรา 5(2)

- ผู้แทนเฉพาะคดีที่ศาลตั้งให้เนื่องจากผู้เยาว์, ผู้วิกลจริต หรือผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้เสียหาย แต่ไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือถ้าหากมีก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นลักษณะของผู้เสียหายในคดีอาญาโดยทั่วไป ถ้าจะดูละเอียดลงไปว่าผู้เสียหายในคดีอาญาโดยเฉพาะในแต่ละฐานความผิดต้องพิจารณาประกอบกับกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบความผิดของแต่ละฐานความผิดไว้ว่ามีการบัญญัติห้ามกระทำในลักษณะใด และกำหนดโทษไว้สำหรับลงโทษผู้ฝ่าฝืน

ผู้เสียหายความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราคือผู้ใดต้องพิจารณาตามกฎหมายอาญาอีกส่วนหนึ่งประกอบกันด้วย

2.2 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

2.2.1 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิง

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานนี้คือ เสรีภาพในทางเพศ (Sexual Liberty)

หมายถึง เสรีภาพในการที่จะกำหนดความสัมพันธ์ทางเพศด้วยตนเอง¹⁹

มาตรา 276 วรรคแรก บัญญัติว่า

ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตนโดยขู่เชิญประการใด ๆ โดยใช้กำลัง ประทุษร้ายโดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็น บุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดพันถึงสี่หมื่นบาท

องค์ประกอบความผิด

องค์ประกอบภายนอก

องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานนี้ก็คือ การข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ ภรรยาตนโดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(1) โดยขู่เชิญด้วยประการใด ๆ

“ขู่เชิญ” หมายความว่า ทำให้กลัวว่าจะได้รับอันตรายในอนาคต ซึ่งอาจกระทำต่อ หญิงนั้นหรือผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้องกับหญิงนั้น หรือขู่ว่าจะกระทำต่อทรัพย์สินของหญิงหรือบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับหญิง

(2) โดยใช้กำลังประทุษร้าย ตามความหมายใน ปอ. มาตรา 1(6)

(3) โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้

“ภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้” หมายถึงสภาพที่หญิงไม่สามารถป้องกันขัดขืนหรือ หลีกเลี่ยงได้เช่น ซ็อค อ่อนเพลียหมดกำลัง เมาสุราจนหมดสติ²⁰ ถูกมัด ถูกทำร้ายจนสลบ รวมทั้งกรณีหญิงเป็นคนวิกลจริต ปัญญาอ่อน ไม่รู้ความหมายของการร่วมประเวณี

(4) โดยหญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น เช่น หญิงเข้าใจว่าเป็นสามีหรือเป็นคู่รัก จึง ยอมให้ร่วมประเวณี

- ผู้กระทำ กฎหมายใช้คำว่าผู้ใด ไม่จำกัดว่าต้องเป็นชายเท่านั้น หญิงก็อาจเป็น ตัวการร่วมกับชายกระทำผิดฐานนี้ได้²¹

- การกระทำ คือ ข่มขืนกระทำชำเรา

¹⁹ คณิศ ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532, หน้า 190

²⁰ ฎีกาที่ 2382/2522 ช่าเราหญิงขณะเมาสุราหมดสติ อยู่ในภาวะไม่สามารถขัด ขืนได้ เป็นความผิดตาม ปอ. มาตรา 276

²¹ ฎีกาที่ 250/2510, 49/2524 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดที่ ร่วมกันกระทำผิดได้ ผู้ร่วมกระทำไม่จำเป็นต้องลงมือกระทำชำเราด้วยกันทุกคน หาได้ลงโทษ เฉพาะชายเท่านั้นไม่ หญิงซึ่งร่วมกระทำผิดกับชายผู้กระทำชำเราก็คือตัวการด้วยตาม ปอ. มาตรา 83

- “ข่มขืน” เป็นคำกริยา หมายถึงใช้กำลังข่มขืน²²
- “ชำเรา” เป็นคำกริยา หมายถึงร่วมประเวณี²³ หรือการทำให้ของลับของชาย ล่วงล้ำเข้าไปในของลับของหญิง²⁴ แม้เพียงองคูลิ จะสำเร็จความใคร่หรือไม่ไม่สำคัญ²⁵ ข่มขืนกระทำชำเรา จึงหมายถึง การชำเราหญิงโดยที่หญิงนั้นมิได้ยินยอม หรือมิได้สมัครใจ (Without Consent)
- ผู้ถูกกระทำคือหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาของผู้กระทำความผิด

องค์ประกอบภายใน

องค์ประกอบภายในคือ เจตนา กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดต้องรู้ว่าหญิงนั้นมีไชภรรยาของตน และผู้กระทำความผิดต้องการที่จะข่มขืนกระทำชำเราโดยฝ่าฝืนความสมัครใจของหญิงนั้น (against her will)

วิเคราะห์ลักษณะของความผิดฐานนี้ ตามความเห็นของผู้เขียนแล้วเห็นว่ามีลักษณะพิเศษน่าพิจารณาดังนี้

- ในส่วนผู้ถูกกระทำคือผู้เสียหายที่เป็นเหยื่อของอาชญากรรม (victim) แล้วผู้เสียหายจะต้องเป็นเพศหญิงเท่านั้นไม่รวมถึงเพศชาย หญิงที่จะเป็นผู้เสียหายได้นั้นต้องไม่ไชภรรยาของผู้กระทำความผิด กฎหมายคุ้มครองหญิงอื่นที่ไม่ไชภรรยาของผู้กระทำความผิด ถ้ามองกลับกันแล้วกฎหมายไม่คุ้มครองหญิงที่เป็นภรรยาของผู้กระทำการข่มขืนกระทำชำเรา ดังนั้นถ้าสามีกระทำการข่มขืนกระทำชำเราหญิงที่เป็นภรรยาของตนแล้วก็ไม่เป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ถ้าจะมองอีกแง่หนึ่งก็คล้ายกับว่าเป็นการข่มขืนกระทำชำเราโดยชอบด้วยกฎหมาย (Lawful rape) ประเด็นที่น่าคิดต่อไปก็คือเมื่อมีการแต่งงานจดทะเบียนสมรสกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแล้วหมายความว่าฝ่ายหญิงให้ความยินยอมให้ชายผู้เป็นสามีกระทำชำเราหรือร่วมประเวณีตลอดไปโดยเด็ดขาดอย่างนั้นหรือ และความยินยอมนี้ไม่มีข้อยกเว้นเปลี่ยนแปลงแก้ไขไม่ได้เช่นนั้นหรือ เหตุแทรกแซงอื่นๆที่เกิดขึ้นในระหว่างที่เป็นคู่สมรส

²² ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์ หน้า 128

²³ เรื่องเดียวกัน หน้า 270

²⁴ ฎีกาที่ 1048/2518 การกระทำชำเรา ของลับของชายต้องล่วงล้ำเข้าไปในช่องสังวาสหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงมิใช่ช่องทวารหนัก

²⁵ ฎีกาที่ 1133/2509 จำเลยได้กระทำชำเรากับผู้เสียหายจนของลับของจำเลยได้เข้าไปในของลับของผู้เสียหาย ราว 1 องคูลิ ถือได้ว่าเป็นการกระทำชำเราสำเร็จแล้ว การที่ทางพิจารณาไม่ปรากฏว่ามีน้ำอสุจิของจำเลยออกมาอยู่ที่ของลับของผู้เสียหายหรือของลับของจำเลยนั้นเป็นเรื่องสำเร็จความใคร่แล้วหรือไม่เป็นอีกส่วนหนึ่ง ไม่เป็นเหตุให้เห็นว่าจำเลยกระทำชำเราไม่สำเร็จ หรือเป็นเพียงชั้นพยายาม

กันอยู่ เช่น ชีวิตการสมรสล้มเหลว ตกกลางแยกกันอยู่ชั่วคราว หรือในระหว่างการฟ้องหย่ากัน อยู่ศาลยังไม่มีคำพิพากษา เหตุเหล่านี้จะมีผลทำให้ความยินยอมที่ให้ไว้ตั้งแต่แรกเปลี่ยนแปลง ได้หรือไม่ หากปรากฏว่าในระหว่างที่มีเหตุแทรกแซงนี้ ชายผู้เป็นสามีบุกขึ้นไปข่มขืนกระทำ ข้ำเราหญิงที่เป็นภรรยาจะถือว่าเป็นการข่มขืนกระทำข้ำเราหรือไม่ เป็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่า หญิงที่อยู่ในสภาวะเช่นนี้ควรจะได้รับการคุ้มครองหรือไม่

- ในส่วนของการกระทำ จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา การข่มขืนกระทำข้ำ เราหมายถึงการที่อวัยวะเพศของชาย (penis) ล่วงล้ำหรือการผ่านเข้าไป (penetration) ใน ช่องอวัยวะเพศของหญิง (vagina) โดยอวัยวะเพศของชาย (penis) เท่านั้น ไม่คลุมถึง การกระทำต่ออวัยวะอื่นของหญิง เช่น การล่วงล้ำทางช่องทวารหนัก (anal) หรือทางช่อง ปาก (oral) โดยอวัยวะเพศชาย และสิ่งที่ล่วงล้ำเข้าไปก็เพ่งเล็งเจาะจงเฉพาะต่ออวัยวะเพศ ของชายเท่านั้น ไม่รวมถึงการล่วงล้ำโดยอวัยวะอื่นส่วนอื่นๆ วัตถุอื่น หรือสิ่งเทียมอื่นๆ และใน การพิจารณาพิพากษาของศาลก็มักจะมองเห็นองค์ประกอบภายนอกสำคัญกว่าองค์ประกอบ ภายใน ทำให้เกิดความสับสน ทำให้การกระทำนั้นกลายเป็นความผิดฐานอื่นไป เช่น จับแขน หญิงมิให้เดิน นั่งคร่อมตรงท้องน้อยของหญิง และชายยังนุ่งกางเกงในอยู่ ยังไม่เป็นพยายาม ข่มขืนกระทำข้ำเรา²⁶ ปัญหาคือชายมีเจตนาอย่างไร อย่างนี้ถือเป็นการลงมือกระทำความ ผิดฐานข่มขืนกระทำข้ำเราหรือยัง

2.2.2 ความผิดฐานข่มขืนกระทำข้ำเราหญิง อันมีลักษณะฉกรรจ์ ตาม ปอ. มาตรา 276 วรรค 2

มาตรา 276 วรรค 2 บัญญัติว่า

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรก ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาทหรือจำคุกตลอดชีวิต

ความผิดฐานนี้มีองค์ประกอบความผิดยังเหมือนเดิมกับ ปอ. มาตรา 276 วรรค 1 แต่มี ส่วนที่เป็นภาวะวิสัยที่ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้นเพิ่มเข้ามา คือ

- ได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือ
- โดยร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง

²⁶ ฎีกาที่ 2268/2529 จำเลยที่ 2 จับแขนโจทก์ร่วมไว้ไม่ให้เดิน จำเลยที่ 1 นุ่ง กางเกงในนั่งคร่อมโจทก์ร่วมบริเวณท้องน้อย ซึ่งกางเกงถูกรูดลงเหลือแต่กางเกงใน ดังนั้นจำ เลยทั้งสองไม่มีความผิดฐานข่มขืนกระทำข้ำเราแม้จำเลยรับสารภาพก็ลงโทษจำเลยฐานนี้ไม่ ได้ คงมีความผิดฐานร่วมกันกระทำอนาจารเท่านั้น

จะเห็นว่ากฎหมายบัญญัติโทษไว้สูงกว่า ปอ. มาตรา 276 วรรค 1 ตามภาวะวิสัยความรุนแรงแห่งการกระทำ

2.2.3 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงอายุกว่าสิบสามปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี ตามมาตรา 277 วรรค 1

มาตรา 277 วรรค 1 บัญญัติว่า

ผู้ใดกระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบห้าปีซึ่งมิใช่ภริยาตน โดยเด็กหญิงนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

องค์ประกอบความผิดที่แตกต่างจาก ปอ. มาตรา 276 คือ

- ผู้ถูกกระทำ (victim) เป็นเด็กหญิงอายุกว่า 13 ปีแต่ยังไม่เกิน 15 ปี ซึ่งมีใช้ภริยาของผู้กระทำผิด อายุของหญิงผู้เสียหายตามมาตรานี้จะน้อยกว่าอายุของหญิงที่ระบุไว้ใน ปอ. มาตรา 276

- ความยินยอม (consent) ของหญิงที่ถูกกระทำตามมาตรานี้ไม่มีผลทางกฎหมาย แม้การชำเรานั้นหญิงได้สมัครใจ หรือยินยอมให้กระทำชำเรา ก็เป็นการกระทำผิด ดังนั้น การชำเราเด็กหญิงไม่ว่าเด็กหญิงจะยินยอมหรือไม่ก็เป็นความผิดทั้งนั้น การคุ้มครองเด็กหญิงอายุระหว่าง 13 - 15 ปีเป็นพิเศษนี้เป็นแนวความคิดใหม่ โดยเห็นว่าไม่ควรให้ผู้กระทำ ความผิดอ้างความยินยอมเด็กอายุระหว่างนี้เป็นเหตุยกเว้นความผิดหรือบรรเทาโทษ เพื่อหาประโยชน์จากเด็กอีกต่อไป เพราะเด็กอายุระหว่างนี้ส่วนใหญ่ยังมีความเจริญเติบโตและพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา การศึกษาอบรมและประสบการณ์ไม่เพียงพอ²⁷ ดังนั้น ความยินยอมของเด็กอายุระหว่างนี้จึงไม่เป็นข้อสำคัญ กล่าวคือแม้เด็กจะยินยอมก็ผิด แต่ตาม ปอ. มาตรา 276 ถ้าหญิงยินยอมให้กระทำชำเราด้วยความสมัครใจแล้วไม่เป็นความผิด ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า ความยินยอมไม่ทำให้เป็นความผิด

องค์ประกอบในของความผิดนี้คือเจตนา กล่าวคือผู้กระทำต้องรู้ว่าเด็กหญิงนั้นอายุกว่า 13 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี มิใช่ภริยาของตน และผู้กระทำต้องการกระทำชำเราเด็กหญิงนั้น องค์ประกอบอื่นนอกจากนี้คล้ายกัน

²⁷ ดู เหตุผลการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2530 ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 104 ตอนที่ 173 วันที่ 1 กันยายน 2530 หน้า 12

* Volenti non fit injuria เป็นภาษิตกฎหมายภาษาละติน แปลว่าความยินยอมไม่เป็นละเมิด

2.2.4 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกินสิบสามปี ตาม ปอ. มาตรา 277 วรรค 2

มาตรา 277 วรรค 2 บัญญัติว่า

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำแก่เด็กหญิงอายุยังไม่เกินสิบสามปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นสี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ความผิดฐานนี้ยังคงมีลักษณะของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอยู่ แต่ในส่วนของผู้ถูกข่มขืนเปลี่ยนมาเป็นเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี แม้เด็กยินยอมให้กระทำชำเราก็เป็นความผิด และผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นกว่าการข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงอายุกว่า 13 ปี

2.2.5 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กหญิงอันมีลักษณะฉกรรจ์ ตาม ปอ. มาตรา 277 วรรค 3

มาตรา 277 วรรค 3 บัญญัติว่า

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกหรือวรรคสองได้กระทำโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิง และเด็กหญิงนั้นไม่ยินยอม หรือได้กระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

ความผิดฐานนี้เป็นกรณข่มขืนกระทำชำเราที่มีลักษณะคล้ายกับ ปอ. มาตรา 276 วรรค 2 ทำให้การกระทำมีลักษณะรุนแรงฉกรรจ์เพิ่มขึ้นและโทษก็หนักขึ้น

หลักเกณฑ์องค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามประมวลกฎหมายอาญามีอยู่ในบทบัญญัติตามที่กล่าวมาแล้วนี้เท่านั้น ส่วนที่มีบัญญัติไว้ในมาตราอื่นจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเพิ่มโทษ การยกเว้นโทษ และการระงับคดี

การเพิ่มโทษ

- มาตรา 277 ทวิ ได้บัญญัติเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิง ตาม มาตรา 276 วรรค 1 และการกระทำชำเราเด็กหญิงตามมาตรา ปอ. มาตรา 277 วรรค 1 หรือวรรค 2 เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำ

(1) รับอันตรายสาหัส มีโทษจำคุกตั้งแต่ 15-20 ปี และปรับตั้งแต่ 30,000-40,000 บาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

(2) ถึงแก่ความตาย มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

- มาตรา 277ตรี ได้บัญญัติเพิ่มโทษ ผู้กระทำความผิดอันมีลักษณะฉกรรจ์ ตามมาตรา 276 วรรค 2 (การโทรมหญิง) หรือมาตรา 277 วรรค 3 (การโทรมเด็กหญิง) เป็นเหตุให้ผู้ถูก

กระทำ

(1) รับอันตรายสาหัส มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

(2) ถึงแก่ความตาย มีโทษ ประหารชีวิต

- ถ้าการกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276, 277 ทวิ, และ 277 ตรี เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์อยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรืออนุบาล ผู้กระทำต้องระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้น ๆ หนึ่ง ในสาม²⁸ มาตรานี้เป็นเหตุเพิ่มโทษเนื่องจากกฎหมายต้องการคุ้มครองผู้หญิงที่ตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือทางสังคม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ารวมถึงกรณีนายจ้าง กับลูกจ้าง ปราบปรามการฉ้อโกงในปัจจุบันมีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่ถูกนายจ้างกระทำการข่มขืนกระทำชำเรา โดยเฉพาะหญิงสาวที่มีอาชีพเป็นคนรับใช้ในบ้าน เมื่อมีการกระทำผิดดังกล่าวนี้แล้ว นายจ้างก็ไม่ต้องรับโทษเพิ่มขึ้นแต่อย่างใดเนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เพิ่มโทษในกรณีนี้ไว้

การระงับคดีโดยผู้เสียหาย

- กรณีที่ยอมความกันได้

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิง ตามมาตรา 276 วรรค 1 ถ้ามิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้กระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรืออยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์ หรือในความอนุบาล เป็นความผิดอันยอมความได้

“ต่อหน้าธารกำนัล” คือที่ที่ประชาชนอาจเห็นได้

กฎหมายให้ออมความกันได้เฉพาะกรณีการข่มขืนกระทำชำเราหญิงตาม ปอ. มาตรา 276 วรรคแรกเท่านั้น แต่จะยอมความกันไม่ได้ถ้าผลของการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือผู้เสียหายเป็นผู้สืบสันดาน ศิษย์ในความดูแล ผู้อยู่ใน ความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรืออยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์ หรือในความอนุบาล และได้กระทำต่อหน้าธารกำนัล ดังนั้นการยอมความกันในคดีข่มขืนกระทำชำเราจะมีได้ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำเป็นหญิงตาม ปอ. มาตรา 276 วรรค 1 เท่านั้น ไม่ใช่จะยอมความกันได้ทั้งหมด

การระงับการลงโทษ

ปอ. มาตรา 277 วรรคท้าย บัญญัติว่า

ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในวรรคแรก ถ้าเป็นการกระทำที่ชายกระทำกับเด็กหญิงอายุ

²⁸ ปอ. มาตรา 285

มากกว่าสิบสามปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กหญิงนั้นยินยอม และภายหลังศาลอนุญาตให้ชายและเด็กหญิงนั้นได้สมรสกัน ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ ถ้าศาลอนุญาตให้สมรสในระหว่างที่ผู้กระทำผิดกำลังรับโทษนั้นอยู่ ให้ปล่อยผู้กระทำผิดนั้นไป

มาตรานี้เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการระงับโทษหลังจากมีการพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดไปแล้วโดยคำสั่งของศาลอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้ทำการสมรสกัน คำสั่งอนุญาตให้ทำการสมรสของศาลมีผลทันที กล่าวคือ ถ้าสั่งก่อนการลงโทษก็เป็นอันว่าไม่มีการลงโทษผู้กระทำผิดอีก ถ้าศาลสั่งระหว่างที่ผู้กระทำผิดรับโทษอยู่ ก็ให้การลงโทษนั้นระงับไปทันที และปล่อยผู้กระทำผิดไป

- สรุปลักษณะของความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

1) ผู้กระทำความผิดต้องเป็นชาย แต่หญิงก็ร่วมกระทำความผิดโดยเป็นตัวการได้
 2) การกระทำความผิดคือการชำเราหญิงโดยปราศจากความยินยอมหรือหญิงนั้นไม่สมัครใจในการชำเรา นั้นโดยวิธีการขู่เข็ญด้วยประการใดๆ ใช้กำลังประทุษร้าย ทำให้หญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น การกระทำชำเราหมายถึงเฉพาะการล่วงล้ำเข้าไปในช่องอวัยวะเพศของหญิง (vagina) โดยอวัยวะเพศของชาย (penis) ไม่รวมถึงอวัยวะอื่น หรือวัตถุอย่างอื่น และไม่รวมถึงการที่ชายใช้อวัยวะเพศของตนผ่านเข้าไปทางช่องทวารหนัก (anal) หรือช่องปาก (oral) ของหญิง การที่ชายจะสำเร็จความใคร่หรือไม่ไม่สำคัญ

3) เหยื่อ (victim) หรือผู้เสียหาย ต้องเป็นเพศหญิงเท่านั้นไม่รวมถึงเพศชาย แม้ชายจะทำการผ่าตัดแปลงเพศเป็นหญิงแล้วก็ตาม ผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราแบ่งตามอายุแบ่งได้ 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่ง คือหญิงอายุเกินกว่า 15 ปี ขึ้นไป²⁹ ซึ่งมีคำนำหน้านามว่า นางสาว หรือ นาง

กลุ่มที่สอง คือ เด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 13 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี³⁰

กลุ่มที่สาม คือ เด็กหญิงอายุยังไม่เกิน 13 ปี³¹

4) ภาวะวิสัยแห่งการลงโทษ

4.1 ระวังโทษแปรตามระดับความสามารถรู้ผิดชอบชั่วดีของหญิงผู้ถูกกระทำ ถ้ากระทำกับเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี จะมีโทษสูงที่สุด ถ้าทำกับเด็กหญิงอายุมากกว่า 13 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ระวังโทษก็จะน้อยลง ถ้ากระทำกับหญิงที่อายุเกิน 15 ปี แล้ว โทษก็จะ

²⁹ ปอ. มาตรา 276 วรรค 1

³⁰ ปอ. มาตรา 277 วรรค 1

³¹ ปอ. มาตรา 277 วรรค 2

น้อยลงไปอีก

4.2 ระดับโทษจะเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งในสามถ้าผู้กระทำมีความสัมพันธ์กับผู้ถูกระทำตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 285 แต่ไม่รวมถึงนายจ้างกระทำต่อลูกจ้าง

4.3 ระดับโทษจะแปรสูงขึ้นตามผลของการกระทำผิด เช่น ถ้าผู้ถูกระทำได้รับอันตราย สาหัส หรือ ถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องรับโทษสูงขึ้น

4.4 ถ้ากระทำการข่มขืนหญิงซึ่งเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายของตนไม่เป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

4.5 การกระทำชำเราหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาตนก็ไม่เป็นความผิดถ้าหญิงนั้นให้การยินยอม หรือสมัครใจให้ชำเรา อายุหญิง ที่จะให้ความยินยอมได้ (Age of Consent) ต้องตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป อายุ 15 ปีลงมาไม่อาจให้ความยินยอมให้กระทำชำเราได้ แม้มีการยินยอม ผู้กระทำก็มีความผิด

4.6 กรณีหญิงที่ถูกกระทำเป็นหญิงไม่ใช่เด็กหญิงตาม ป.อ. มาตรา 276 วรรค 1 กฎหมายให้มีการยอมความกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดเพื่อระงับคดีในบางกรณีตาม ป.อ. มาตรา 281 ส่วนกรณีป.อ. 276 วรรค 2, 277 และ 277 ทวิ และ 277 ตริ ยอมความกันไม่ได้

4.7 มีการระงับโทษผู้กระทำผิดเมื่อศาลอนุญาตให้ผู้กระทำความผิดสมรสกับหญิง อายุ 14-15 ปี การกระทำชำเรานั้นหญิงให้ความยินยอมโดยสมัครใจ³²

4.8 โทษที่กฎหมายบัญญัติกำหนดไว้

• มาตรา 276 วรรค 1 (ข่มขืนหญิง)

- จำคุก 4-20 ปี และ ปรับตั้งแต่ 8,000-40,000 บาท

• มาตรา 276 วรรค 2 (โทรมหญิง)

- จำคุก 15-20 ปี และปรับตั้งแต่ 30,000-40,000 บาท หรือ จำคุกตลอดชีวิต

• มาตรา 277 วรรค 1 (ข่มขืนเด็กหญิงอายุมากกว่า 13 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี)

- จำคุกตั้งแต่ 4-20 ปี และปรับตั้งแต่ 8,000-40,000 บาท

• มาตรา 277 วรรค 2 (ข่มขืนเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี)

- จำคุก 7-20 ปี และปรับตั้งแต่ 14,000-40,000 บาท หรือจำคุก

ตลอดชีวิต

• มาตรา 277 วรรค 3 (โทรมเด็กหญิง)

- จำคุกตลอดชีวิต

• มาตรา 277 ทวิ (ทฤษฎีผลธรรมดา)

³² ป.อ. มาตรา 277 วรรคสุดท้าย

- 1) ผู้เสียหายได้รับอันตรายสาหัส จำคุก 15-20 ปี และปรับตั้งแต่ 30,000 - 40,000 บาท

- 2) ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย โทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

• มาตรา 277 ตรี

- 1) โทรมหญิงหรือเด็กหญิง จนหญิงหรือเด็กหญิงได้รับอันตรายสาหัส ระวังโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

- 2) โทรมหญิงหรือเด็กหญิงเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย มีโทษประหารชีวิต

• มาตรา 285 ช่มชู้กระทำชำเราผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์ หรือ อนุบาล ต้องรับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นหนึ่งในสาม

ผู้เสียหายความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเราเมื่อพิจารณาตามกฎหมายสารบัญญัติ คือ ประมวลกฎหมายอาญา ประกอบกับกฎหมายวิธีสบัญญัติคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว ผู้เสียหายความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเราก็คือผู้หญิงหรือเพศหญิงเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหายได้ ผู้ชายไม่สามารถเป็นผู้เสียหายความผิดฐานนี้ได้โดยสภาพทางธรรมชาติ กล่าวคือ กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเราเมื่ออวัยวะเพศของชาย (penis) ล้วงล้ำเข้าไปในช่องคลอดของหญิง (vagina) โดยฝ่าฝืนความประสงค์ของหญิง (against her will) หรือปราศจากความยินยอมของหญิง (without her consent) เมื่อชายไม่มีช่องคลอด จึงไม่มีทางเป็นผู้เสียหายความผิดฐานนี้ ชายที่ทำการผ่าตัดแปลงเพศแล้วก็เป็นผู้เสียหายความผิดฐานช่มชู้ไม่ได้ ผู้ถูกระทำต้องเป็นหญิง หญิงเป็นเพศของบุคคลธรรมดาตามสภาพที่กำเนิดเป็นเพศที่ออกลูกได้ไม่ใช่แปลงเพศเป็นชาย³³ จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกานี้ชายก็หมายถึงชายตามสภาพที่กำเนิดมา ผู้เสียหายความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเราอาจแบ่งกลุ่มได้ดังนี้

ก. แบ่งตามอายุ จากการติดตามผู้เสียหายความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเราในประเทศไทยปรากฏว่าหญิงที่ตกเป็นผู้เสียหายมีอายุน้อยที่สุดมีอายุ 1 ปี 6 เดือน และอายุมากที่สุด 82 ปี³⁴ แต่แบ่งตามที่ ปอ. บัญญัติไว้แบ่งออกได้ 3 กลุ่ม

1) หญิงที่มีอายุกว่า 15 ปี ขึ้นไป

³³ ฎีกาที่ 157/2524 ความผิดฐานช่มชู้กระทำชำเรา ผู้ถูกระทำต้องเป็นหญิง หญิงเป็นเพศของบุคคลธรรมดาตามสภาพที่ถือกำเนิด เป็นเพศที่ออกลูกได้ ไม่ใช่แปลงเพศเป็นชาย

³⁴ มุลนิธิเพื่อนหญิง เพียง...ความเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: 2536, น. 12

2) เด็กหญิงที่มีอายุกว่า 13 ปี แต่ยังไม่เกิน 15 ปี

3) เด็กหญิงที่มีอายุไม่เกิน 13 ปี

ข. แบ่งตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม

1) หญิงที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราโดยตรง หรือผู้เสียหายโดยตรง อาจมีอายุตั้งแต่ 1 ปี 6 เดือน ถึง 82 ปี ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้เสียหายกลุ่มนี้มีทั้งผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้วซึ่งสามารถดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตัวเอง และผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะซึ่งยังไม่สามารถที่จะดำเนินคดีอาญาได้เอง

2) ผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย บุคคลกลุ่มนี้มีได้เป็นผู้ถูกกระทำคามผิดโดยตรง แต่กฎหมายให้เป็นผู้ที่มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายโดยตรง ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องทำให้ผู้เสียหายไม่สามารถดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตัวเอง เช่น กรณีที่เป็นผู้เยาว์ เป็นคนไร้ความสามารถ ถูกทำร้ายบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย เป็นต้น บุคคลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ต้องมีความ เกี่ยวพันทางสายโลหิต หรือทางทางกฎหมาย เช่น ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีภรรยา ผู้อนุบาล เป็นต้น

3) ผู้แทนเฉพาะคดี ในกรณีที่ไม่มีผู้มีอำนาจจัดการแทนได้ หรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์หรือผู้ไร้ความสามารถ

ผู้เสียหายทั้งสามประเภทนี้มีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ประจักษ์ผู้เสียหายโดยตรง

ค. แบ่งตามลักษณะความผิด กับผู้เสียหาย

ความผิดอาญาถ้าแบ่งตามลักษณะความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายแล้ว แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

1) ความผิดอันยอมความได้ หรือ ความผิดต่อส่วนตัว ความผิดอาญารฐานใดจะเป็นความผิดอันยอมความได้หรือไม่กฎหมายจะระบุไว้โดยเฉพาะ ถือว่าความเสียหายเกิดขึ้นโดยตรงกับผู้เสียหายโดยเฉพาะมากกว่ามีผลกระทบต่อรัฐ ความผิดประเภทนี้มีผลกระทบในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาก เช่น เจ้าพนักงานจะดำเนินคดีได้ก็ต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว³⁵ และผู้เสียหายยังสามารถระงับคดีได้เองโดยอิสระไม่ว่าจะอยู่ในชั้นใดก็ตาม³⁶ และถ้าผู้เสียหายต้องการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน 3 เดือน มิฉะนั้นคดีขาดอายุความ³⁷

2) ความผิดอาญาแผ่นดิน ความผิดประเภทนี้ได้แก่ความผิดที่มีได้อยู่ในหลักเกณฑ์ของความผิดประเภทที่หนึ่ง ความผิดประเภทนี้มีความรุนแรง มีผลกระทบต่อส่วนรวมหรือรัฐ ความผิดประเภทนี้จะมีการยอมความกันไม่ได้ และถ้าเป็นความผิดต่อแผ่นดินโดยแท้

³⁵ ปวอ. มาตรา 121

³⁶ ปวอ. มาตรา 39

³⁷ ปวอ. มาตรา 96

แล้วเอกชนไม่ใช่ผู้เสียหาย ฟ้องคดีไม่ได้³⁸ เช่นความผิดฐานแจ้งความเท็จต่อเจ้าพนักงาน และความผิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจราจรทางบกเป็นต้น ความผิดอาญาแผ่นดินมิได้อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกับ ความผิดต่อส่วนตัวดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดที่มีทั้งกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัวยอมความกันได้ และความผิดอาญาแผ่นดินซึ่งไม่อนุญาตให้มีการยอมความกันได้

2.3 สภาพที่ผู้เสียหายควรได้รับการคุ้มครอง

การกระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราถือว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศที่รุนแรงที่สุดที่ชายกระทำต่อหญิง การข่มขืนกระทำชำเราไม่ใช่เรื่องการร่วมประเวณีตามปกติ แต่เป็นการกระทำ ที่ใช้ความรุนแรง (Forcible Rape) นอกจากจะเป็นการบังคับร่วมประเวณีหญิงแล้ว ยังเป็นการประทุษร้ายต่อร่างกาย และประทุษร้ายสิทธิเสรีภาพในการควบคุมเนื้อตัวของหญิงผู้ถูกข่มขืนด้วย³⁹ ผลกระทบต่อหญิงผู้เสียหายความผิดฐานข่มขืน แบ่งออกได้ดังนี้

2.3.1 ความเสียหายต่อสิทธิเสรีภาพในชีวิตร่างกาย สุขภาพและอนามัย

2.3.1.1 ถึงแก่ความตาย หรือ ข่มขืน-ฆ่า จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้ต้องขังชายเรือนจำกลางบางขวางจังหวัดนนทบุรี คิดข่มขืนฆ่าพบว่า มีมูลเหตุจูงใจหลายประการ⁴⁰

ร้อยละ 40 ฆ่าเพื่อปิดปากเนื่องจากฝ่ายหญิงรู้จัก

ร้อยละ 37.5 ทำร้ายร่างกายก่อนข่มขืนแล้วฆ่าเนื่องจากไม่ยินยอม

ร้อยละ 35 เมาสุราควบคุมอารมณ์ไม่ได้

ร้อยละ 20 ข่มขืนเด็ก

ร้อยละ 17.5 ฝ่ายผู้เสียหายยั่วชวน

ร้อยละ 12.5 มีความต้องการทางเพศอย่างมาก

ร้อยละ 10 อยากรักแค้นเนื่องจากฝ่ายหญิงทำให้เจ็บใจ

ร้อยละ 5 ถูกกระตุ้นอารมณ์ทางเพศมาก่อน

³⁸ คณิศ ณ นคร, ประมวลกฎหมายอาญา-หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ, พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: 2531 หน้า 188

³⁹ Woman's Aid Organization, Violence against women, 23-24 March 1985, Penang, P.13

⁴⁰ ชำรง ทศนาญชลี และคณะ, "การศึกษาสาเหตุและปัญหาสุขภาพจิตของผู้กระทำความผิดคดีข่มขืน-ฆ่า", วารสารอัยการ ปีที่ 15 ฉบับที่ 168, กุมภาพันธ์, 2535, หน้า 7

2.3.1.2 เป็นอันตรายแก่กาย มีปฏิกิริยาทางร่างกาย (Somatic reaction) ได้แก่ อาการบาดเจ็บต่างๆ เช่น รอยฟกช้ำดำเขียวตามที่ต่างๆ เจ็บคอ เสียงแหง ซึ่งเกิดจากการถูกทำร้าย อาการเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ เช่น นอนไม่หลับ หรือ ตื่นบ่อยๆ ผื่นร้าย รับประทานอาหารไม่ได้ เบื่ออาหาร คลื่นไส้อาเจียน อาการทางระบบประสาทและสืบพันธุ์ ได้แก่ ตกขาว คันอวัยวะเพศ เวลาถ่ายปัสสาวะเจ็บแสบ อาจมีอาการถ่ายอุจจาระเป็นเลือด ถ้าถูกกระทำทางทวารหนัก⁴¹ จากการตรวจของแพทย์ในคดีความผิดทางเพศที่โรงพยาบาลตำรวจ เมื่อปี 2532 ในจำนวนผู้เสียหาย 555 ราย พบว่ามีผู้เสียหายที่มีบาดแผลตามร่างกาย 89 ราย คิดเป็น 16.8% มีบาดแผลที่อวัยวะเพศ (Sex Organ) 204 ราย คิดเป็น 38.6% มีตัวอสุจิ 166 ราย คิดเป็น 31.6% และมีหลักฐานชัดเจนว่า ผู้เสียหายผ่านการร่วมประเวณี 231 ราย คิดเป็น 43.7% และพบหลักฐานว่าผู้เสียหายน่าจะผ่านการร่วมประเวณี 177 ราย คิดเป็น 33.5% การที่ผู้เสียหายจะได้รับบาดเจ็บ หรือ บาดเจ็บสาหัส⁴² ขึ้นอยู่กับสภาพจิตใจของผู้กระทำว่าเป็นผู้นิยมความรุนแรงในการร่วมเพศ (Sadist) หรือมีความผิดปกติทางจิตหรือไม่

2.3.1.3 ได้รับอันตรายจากเหตุแทรกซ้อน พบว่า มีการติดเชื้อกามโรคที่อวัยวะสืบพันธุ์ของผู้เสียหาย 33 ราย คิดเป็น 6.2% นอกจากนี้ยังมีโรคที่ร้ายแรงกว่ากามโรคอีกชนิดหนึ่งที่สามารถติดต่อได้จากการร่วมประเวณีคือโรคเอดส์ (AIDS) โรคนี้มีความรุนแรงจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติไปแล้วและที่สำคัญที่สุดก็คือยังไม่มียาที่สามารถรักษาโรคนี้ได้ในปัจจุบัน ผู้ที่ติดเชื้อโรคร้ายนี้จึงไม่สามารถรักษาได้ต้องถึงแก่ความตายด้วยโรคร้ายนี้แน่นอน ดังนั้นหากผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่เป็นโรคเอดส์ ผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราไม่ว่าจะถูกกระทำต่ออวัยวะของหญิง ทวารหนัก หรือปาก ของผู้ถูกกระทำ ไม่ว่าผู้ถูกกระทำจะเป็นหญิงหรือชาย ก็มีโอกาที่จะติดเชื้อเอดส์จากการที่มีเพศสัมพันธ์โดยการข่มขืนกระทำชำเรา หรือกิจกรรมทางเพศที่ผู้กระทำผิดได้กระทำต่อบุคคลอื่น นอกจากนี้ผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา ก็มีโอกาที่จะตั้งครรภ์ได้ จากการตรวจผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราที่โรงพยาบาลตำรวจพบว่าผู้เสียหายตั้งครรภ์ 16 ราย คิดเป็น คิดเป็น 3%⁴³

⁴¹ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์ “กลุ่มอาการบาดเจ็บจากการถูกข่มขืน” สรุปสัมมนาทางวิชาการเรื่องปัญหาการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางเพศ เนื่องในโอกาสครบ 10 ปี การทำงานของกลุ่มเพื่อนหญิง ณ ดิเคอเนกประสงค์ ชั้น 4 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 23 พฤศจิกายน 2533 หน้า 1

⁴² นิสานาถ ธนภูมิ “คดีความผิดทางเพศที่โรงพยาบาลตำรวจ” วารสารกฎหมาย ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน มีนาคม 2533, หน้า 80-81

⁴³ เรื่องเดียวกัน น.82

2.3.2 ความเสียหายต่อจิตใจและอารมณ์ (Emotional Reaction)

ผู้ที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรานอกจากจะได้รับความเสียหายทางร่างกาย (Physical damage) แล้วยังได้รับความเสียหายบาดเจ็บทางจิตใจและอารมณ์ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการบาดเจ็บทางร่างกายเลย ความเสียหายประเภทนี้จะมีในผู้เสียหายที่เป็นหญิงสาวมากกว่าหญิงที่เป็นเด็ก ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

2.3.2.1 ปฏิกริยาที่เกิดขึ้นทันทีหลังจากที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา

(Immediate impact :Disorganisation) ได้แก่อาการตกใจอย่างรุนแรง (shock) กลัวถูกทำร้าย โกรธ วิดก กังวล ร้องไห้ คร่ำครวญ กระสับกระส่าย หน้าบึ้งตึง เครียด บางรายก็เก็บกอดความรู้สึกเอาไว้ด้วยความสงบนิ่ง ใจเย็น ข่มอารมณ์ไว้ไม่ให้ปรากฏชัด รู้สึกอับอายขายหน้า รู้สึกว่าตนผิด ต่ำหนีดตัวเอง หมดหนทางแก้ไข ไร้คุณค่า ⁴⁴

2.3.2.2 ปฏิกริยาระยะยาว (The long term impact :Reorganisation)

ระยะนี้ผู้เสียหายจะปรับวิถีชีวิตใหม่ ส่วนจะใช้เวลานานเท่าใดเป็นเรื่องของแต่ละคน บางคนจะสามารถปรับตัวได้โดยไม่มีอาการใดๆทั้งนี้ขึ้นอยู่กับผู้ป่วยจะได้รับการบำบัดช่วยเหลือมากน้อย เพียงใด ในระยะนี้จะมีอาการดังนี้

ก. พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง (motor activity) พบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนจะย้ายที่อยู่โดยเร็วภายหลังเกิดเหตุ บางคนย้ายไปอยู่เมืองอื่นหรือประเทศอื่นไปเลยและที่พบมากคือเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ ผู้เสียหายต้องการความช่วยเหลือจากสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนสนิทในการให้กำลังใจ

ข. ผันรำย ผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยมักจะมีผันรำยและผันถึงเหตุการณ์ที่ถูกข่มขืน ถูกทำร้ายการผันรำยทำให้ผู้เสียหายต้องตื่นกลางดึกด้วยความกลัว

ค. การกลัวถูกทำร้าย (Traumatophobia) ผู้เสียหายจะมีอาการหวาดกลัวต่อสิ่งต่างๆ เช่น กลัวเมื่ออยู่ในบ้าน (fear of indoors) ในกรณีที่ผู้เสียหายถูกข่มขืนในบ้าน กลัวเมื่ออยู่คนเดียว (fear of being alone) เช่นกลัวเมื่อมีเสียงลมพัดผ่านหน้าต่างเป็นต้น กลัวฝูงชน (fear of crowds) เช่นกลัวเมื่อเบียดเสียดในกลุ่มคนมากๆ กลัวคนที่อยู่ข้างหลัง (fear of people behind them) ตลอดจนกลัวการมีความสัมพันธ์ทางเพศ (sexual fear)

จากอาการต่างๆดังกล่าวนี้ ผู้เสียหายส่วนใหญ่จะสามารถปรับตัวได้ จนสามารถกลับไปดำเนินชีวิตได้ตามปกติต้องใช้เวลาระหว่าง 4-6 เดือน บางรายอาจมีอาการคงอยู่ต่อไปนานเป็นปี (เรียกว่า compound rape trauma syndrome) และอาการรุนแรง เช่นกลัวเมื่อเวลาอยู่คนเดียวในที่โล่ง (agoraphobia) เศร้าซึม (depress) ปฏิบัติกิจทางเพศไม่ได้ (sexual dysfunction) กลายเป็นคนติดสุรา กลายเป็นหญิงขายบริการทางเพศ กลายเป็นคน

⁴⁴ Working Group of the Women 's Crisis Center Network, Working with rape survivors a handbook, published by Women 's Crisis center Penang n.d. p. 8 - 9

โรคประสาทอ่อนๆ อาการเหล่านี้มักพบในผู้เสียหายที่มีปัญหาทางด้านจิตใจและปัญหาทางด้านสังคมอยู่ก่อนแล้ว พวกเขาจำเป็นต้องได้รับการบำบัดทางจิตเวชต่อไป ⁴⁵

2.3.3 ความเสียหายทางด้านสังคม

ผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนส่วนมากจะเกิดความรู้สึกผิดและอาย เนื่องจากคนส่วนหนึ่งในสังคมมักจะโทษหญิงอยู่แล้ว ทำให้เขารู้สึกว่าเขาอาจจะเอาตัวรอดจากสถานการณ์ที่ผ่านมาได้ ประกอบกับเรื่องเกี่ยวกับเพศเป็นเรื่องที่น่าอาย ผู้เสียหายที่เป็นหญิงจึงรู้สึกว่าตัวเองผิดมากขึ้น แม้ว่าตัวเองจะไม่ยินยอมด้วยก็ตาม นอกจากนั้นการข่มขืนมีลักษณะเป็นการทำลายความเป็นคน และความเป็นมนุษย์ (depersonalizing and dehumanizing) ผู้เสียหายรู้สึกว่าถูกทำให้เสื่อมค่าลง ความรู้สึกเหล่านี้กดดันอารมณ์ของผู้เสียหายเพิ่มขึ้น ผู้เสียหายที่เป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ และรักนวลสงวนตัวจะมีความอายและเสียใจมากกว่าเด็ก เพราะเด็กยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้เท่ากับหญิงสาว หญิงสาวที่ถูกข่มขืนจะรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดความกลัวสังคมรอบข้างจะไม่ยอมรับ เพราะสังคมยังมองว่าการถูกข่มขืนเป็นเรื่องเสียหายซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหาย ทางด้านสังคมมากมายหลายประการ กล่าวคือ

- ถูกบิดามารดา ญาติพี่น้องตำหนิว่าทำให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูล
- เพื่อนฝูงไม่ยอมรับไม่สนใจ นำเรื่องไปพูดขบขันนินทาว่ามีราคะติดตัว
- คนรักอาจตั้งข้อรังเกียจ และในที่สุดอาจสูญเสียคนรัก
- เป็นมูลเหตุที่ทำให้ผู้ถูกข่มขืนมีอันต้องเปลี่ยนงานซึ่งมูลเหตุนี้้อาจเกิดจากมูลเหตุภายในตัวผู้เสียหายเองหรือจากเหตุภายนอกตัวผู้เสียหาย เช่น ทนต่อสภาพแวดล้อมไม่ได้ หรือนายจ้างเลิกจ้าง เป็นต้น
- สูญเสียคุณค่าและความรื่นรมย์ในชีวิตการสมรสเพราะค่านิยมของสังคมไทย ผู้ชายโดยทั่วไปมักจะเลือกแต่งงานหรือทำการสมรสกับหญิงสาวบริสุทธิ์ ไม่มีมลทินมัวหมองหรือเสียหายในทางเพศในระหว่างที่เป็นหญิงสาว การถูกข่มขืนกระทำซ้ำเราทำให้ชายตั้งข้อรังเกียจ โอกาสที่จะเลือกคู่ครองที่ดีก็ย่อมลดน้อยถอยลงไป ความรู้สึกนี้จะรุนแรงมากหากถูกกดดันด้วยสังคมรอบข้าง อาจทำให้เกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจประชดชีวิตไปในทางที่เป็นผลร้ายแก่ตนเอง เช่นฆ่าตัวตายหรือเปลี่ยนแปลงความประพฤติไปเป็นหญิงขายบริการทางเพศไปในที่สุด
- สิทธิส่วนตัว (right of privacy) ชื่อเสียง เกียรติยศถูกรบกวนคุกคามโดยสื่อมวลชนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ ข่าวอาชญากรรม คอยติดตามเรื่องราวข้อเท็จจริงเพื่อเสนอทางสื่อมวลชนทำให้เรื่องราวถูกเปิดเผยเป็นที่ทราบทั่วไปว่าผู้เสียหายเป็น

⁴⁵ วิฑูรย์ อังประพันธ์ อ่างแล้ว ดู 40

ใครชื่ออะไร อยู่ที่ไหน อาชีพอะไร เหตุเกิดที่ไหน และบางทีก็ลงภาพถ่ายด้วยเอาแถบสีดำ เล็กๆคาดไว้ที่ตาทั้งสองข้าง การกระทำเช่นนี้เป็นการซ้ำเติมผู้เสียหายอีกทางหนึ่ง ทำให้เกิดความอับอาย ถูกดูหมิ่นเหยียดหยามและรำคาญใจ แต่ก็ไม่รู้จะป้องกันขัดขวางได้อย่างไร แม้จะเข้าข่ายหมิ่นประมาท แต่ก็ยากที่จะใช้สิทธิฟ้องร้องตามกฎหมาย เพราะหากจะฟ้องคดีหมิ่นประมาทแล้วคดีนี้ก็จะเป็คดีหนึ่งต่างหากเป็นคดีใหม่ที่เกิดขึ้นหลังคดีข่มขืน เป็นภาระและความยุ่งยากสำหรับผู้เสียหายมากไม่รู้จะเลือกทำอะไร เป็นการยากสำหรับผู้เสียหายที่จะแก้ไข เพราะการจะฟ้องหนังสือพิมพ์ในข้อหาหมิ่นประมาทนั้นไม่ใช่เรื่องเล็กที่จะทำได้โดยง่ายแม้กฎหมายจะให้สิทธิไว้ก็ตาม มีปัญหาเพิ่มขึ้นมาอีกมากมาย เสี่ยงต่อการเสียทรัพย์สินเงินทอง และชื่อเสียงและได้รับความปวดร้าวทางจิตใจเพิ่มขึ้นไปอีก เพียงแต่การสู้คดีข่มขืนคดีเดียว ผู้เสียหายก็ประสบความยุ่งยากมากอยู่แล้ว

2.3.4 ความเสียหายทางเศรษฐกิจ

- ความเสียหายทางเศรษฐกิจส่วนรวม ในปัจจุบันผู้หญิงมีบทบาทในการพัฒนาประเทศในทางเศรษฐกิจมาก มีธุรกิจหลายประเภทที่ผู้หญิงมีบทบาทในการผลิต นอกจากนี้แรงงานผู้หญิงก็มีบทบาทมาก ทุกอาชีพจะมีการจ้างแรงงานผู้หญิงเข้าไปทำงาน ผู้หญิงออกทำงานนอกบ้านมากขึ้นไม่ใช่จะเป็นแม่บ้านอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนเหมือนแต่ก่อน การข่มขืนกระทำชำเราจึงเป็นภัยอันตรายร้ายแรงอีกอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมและเป็นภัยที่ผู้หญิงทุกคนรู้สึกกลัวมาก ความกลัวนี้มีผลกระทบต่อเสรีภาพในการเคลื่อนไหว และการเดินทาง ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนทุกคน⁴⁶ ความกลัวภัยจากการถูกข่มขืนจึงส่งผลกระทบต่อเวลาทำงานของสตรี ทำงานไม่ได้เต็มที่ตามเวลาที่ต้องการ ต้องรีบเลิกทำงานเพื่อกลับบ้านในเวลาทีู้รู้สึกว่าปลอดภัย เช่นเวลาที่ดวงอาทิตย์ยังไม่ตกดิน เป็นต้น เมื่อผู้หญิงมีเวลาทำงานไม่เต็มที่ผลผลิตที่ได้ก็ย่อมลดลงตามไปด้วย กระทบต่อผลผลิตส่วนรวมและรายได้ของส่วนรวมและของประเทศในที่สุด

- ความเสียหายทางเศรษฐกิจส่วนตัวของผู้เสียหาย ผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนกระทำชำเรา นั้นได้รับบาดเจ็บทางร่างกาย และบาดเจ็บทางจิตใจ ต้องได้รับการรักษาให้กลับคืนในสภาพปกติโดยเร็ว การรักษาทางกายอาจมีค่าใช้จ่ายในการรักษา เช่นค่าตรวจรักษา ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล และความเจ็บป่วยทางจิตใจ ก็ต้องใช้เวลาในการรักษา ในกรณีที่ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้เป็นเวลาหลายวัน ทำให้ผู้เสียหายขาดรายได้เนื่องจากการทำงาน หากต้องใช้เวลาในการรักษาอาจถูกให้ออกจากงานโดยนายจ้าง

⁴⁶ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 43

บอกเลิกการจ้างก็ได้ ความเสียหายในเรื่องการรักษาพยาบาลในเบื้องต้นนี้ผู้เสียหายเป็นผู้รับผิดชอบออกเองทั้งสิ้น ส่วนค่าสินไหมทดแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการละเมิดทางเพศนั้น ผู้เสียหายจะได้รับก็เมื่อมีการดำเนินคดีและเรียกร้องค่าเสียหายและศาลได้พิพากษาให้จำเลยชดใช้แล้วซึ่งจะต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะได้รับค่าเสียหาย ประการหนึ่งที่จะตามมาก็คือค่าเสียหายในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด แม้ว่าการฟ้องคดีอาญาจะไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลแต่ผู้เสียหายก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปศาลเป็นเวลาหลายครั้งกว่าจะเสร็จคดี และในการไปศาลแต่ละครั้งถ้าไปหลายคนและมีการนำพยานไปด้วยผู้เสียหายก็ต้องรับภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก และถ้าผู้เสียหายฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในส่วนแพ่งด้วย ผู้เสียหายต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมต่าง ๆ เหมือนกับคดีแพ่งต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปศาล ซึ่งเป็นภาระทางเศรษฐกิจที่ผู้เสียหายจะต้องรับไปก่อนทั้งสิ้น ส่วนค่าเสียหายจะได้จำนวนเท่าใด จะได้หรือไม่ก็ยังไม่อาจรู้ได้ ต้องรอดูต่อไปจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษา ทำให้ความหวังของผู้เสียหายที่จะได้รับความช่วยเหลือเลื่อนลอย หวังอะไรไม่ได้ ไม่มีความแน่นอน

ที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่ถูกข่มขืนมีมากมายเพียงใดและก็เป็นเพียงตัวอย่างความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นเท่านั้น แต่เมื่อเกิดการข่มขืนกระทำชำเราจริง ๆ แล้วก็อาจมีความเสียหายอื่น ๆ อีกมากมายที่แทรกซ้อนเพิ่มเติมเข้ามาอีกก็ได้ ความเสียหายจากการข่มขืนนั้นมีมากมาย มีความรุนแรงและทำร้ายหญิงอย่างมาก ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเนื้อตัวร่างกายของหญิงนั้นเป็นความเสียหายที่เฉียบพลันสามารถรักษาให้หายได้ในเวลาไม่นานนัก แต่ความเสียหายทางจิตใจ ทางสังคมจะมีผลรุนแรงมากกว่าและต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะกลับสู่ปกติได้ ผู้เสียหายที่เป็นหญิงสาวต้องใช้เวลาในการปรับตัวได้

ผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองเพียงใดตามกฎหมายไทยเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจต่อไป

2.4 มาตรการในกฎหมายที่คุ้มครองผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเรา

2.4.1 มาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้เสียหายตามกฎหมายสารบัญญัติ

ก. สิทธิในชีวิตร่างกายและเสรีภาพ

- บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ⁴⁷

⁴⁷ กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 มาตรา 25

- บุคคลย่อมมีสิทธิเสรีภาพในร่างกาย การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคล ไม่ว่ากรณีใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย⁴⁸
- ในกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ยากไร้ไม่สามารถจัดหาทนายความ สำหรับตนเองได้ บุคคลดังกล่าวย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ⁴⁹
- การชำเราหรือร่วมประเวณีกับหญิงอื่นซึ่งมิใช่ภรรยาของตนโดยหญิงนั้นมิได้ยินยอมด้วยความสมัครใจหรือโดยวิธีอื่นใดเพื่อให้ตนได้ชำเรากับหญิงนั้น⁵⁰ เป็นความผิดต้องรับโทษทางอาญา และผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นถ้าเป็นการโทรมหญิง หรือได้กระทำโดยมี หรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิดผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น⁵¹ การชำเราหญิงซึ่งเป็นภรรยาของตนเองแม้ภรรยาไม่ยินยอมก็ไม่เป็นความผิด
- การกระทำชำเราเด็กหญิงอายุกว่า 13 ปีแต่ยังไม่เกิน 15 ปี ซึ่งเด็กหญิงนั้นมิใช่ภรรยาของตน เป็นความผิดอาญาเสมอ ไม่ว่าเด็กนั้นจะให้ความยินยอมหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะเด็กไม่สามารถให้ความยินยอมในเรื่องการร่วมประเวณีได้ ความยินยอมของเด็กไม่มีผลทางกฎหมาย⁵²
- การกระทำชำเราเด็กหญิงอายุยังไม่เกิน 13 ปี เป็นความผิดอาญาเสมอ ไม่ว่าเด็กจะให้ความยินยอมหรือไม่ก็ตาม ความยินยอมของเด็กไม่มีผลทางกฎหมาย⁵³ ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นเมื่อกระทำที่มีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิง หรือกระทำโดยมีอาวุธปืนหรือ วัตถุระเบิดหรือใช้อาวุธ⁵⁴ และถ้าเด็กหญิงที่ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตายผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นตามทฤษฎีผลกรรมดา⁵⁵
- กรณีเกิดการตั้งครรภ์เนื่องจากการถูกข่มขืนกระทำชำเราหญิงที่ตั้งครรภ์นั้นสามารถทำแท้งได้โดยไม่มีความผิดทางอาญา⁵⁶
- กรณีติดเชือกามโรค (venereal) หรือเชื้อเอดส์ (Aids) อาจเรียกค่าสินไหมทดแทนได้

48 เรื่องเดียวกัน มาตรา 30

49 เรื่องเดียวกัน มาตรา 31

50 ปอ. มาตรา 276 วรรค 1

51 ปอ. มาตรา 276 วรรค 2

52 ปอ. มาตรา 277 วรรค 1

53 ปอ. มาตรา 277 วรรค 2

54 ปอ. มาตรา 277 วรรค 3

55 ปอ. มาตรา 277 ตี และมาตรา 63

56 ปอ. มาตรา 305 (2)

ข. ความเสียหายทางจิตใจและอารมณ์

ความเสียหายประเภทนี้ได้แก่ ความโศกเศร้าเสียใจ อาการซึม เหม่อลอย ฝันร้าย อับอายขายหน้า และทุกข์ใจ ความเสียหายประเภทนี้ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ความคุ้มครองไว้ในกฎหมายไทย ดังนั้นการที่จะเรียกร้องสิทธิจากความเสียหายประเภทนี้ยังมีปัญหาอยู่ว่าจะเรียกได้หรือไม่ เพราะยังไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกได้อย่างชัดเจน

ค. ความเสียหายทางสังคม ชื่อเสียง เกียรติยศ

ความเสียหายดังต่อไปนี้เป็นความเสียหายทางด้านสังคมที่มีโอกาสเกิดขึ้นกับผู้เสียหาย ได้แก่

- การย้ายถิ่นที่อยู่ และสิ่งแวดล้อมเดิมไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่เพื่อหนีความอับอาย
- เปลี่ยนงานเพราะถูกเลิกจ้าง หรือเพราะย้ายที่อยู่
- ถูกคนรักทอดทิ้ง
- ถูกซุบซิบนินทาหรือถูกดูหมิ่นเกลียดชังโดยบุคคลรอบข้างทั้งที่พักอาศัยและที่ทำงาน

ความเสียหายเหล่านี้ไม่มีบทบัญญัติให้เรียกได้ ผู้เสียหายต้องรับภาระเองทั้งสิ้น

ง. ความเสียหายทางเศรษฐกิจ

ความเสียหายนี้ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดรายได้ ค่าเสียหายอื่นที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ และค่าสินไหมทดแทนที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะได้รับ ก็สามารถฟ้องเรียกได้ตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิด

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายในด้านต่างๆที่กล่าวมานี้ ค่าเสียหายที่เป็นปัญหามากที่สุดไม่ค่อยให้ตามที่ผู้เสียหายขอได้แก่ความเสียหายที่ไม่สามารถคำนวณเป็นตัวเงินได้ เช่นค่าความเจ็บปวดและทุกข์ทรมานทางจิตใจ และค่าสูญเสียความสาวหรือความบริสุทธิ์ เป็นต้น ส่วนความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินได้นั้นศาลให้ตามที่ขอได้ เช่นค่ารักษา ค่ายา เป็นต้น ส่วนความเสียหายทางจิตใจและทางสังคมซึ่งความจริงแล้วก็ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทางชีวิตและร่างกาย แต่เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ชัดเจนว่าให้เรียกได้และเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ (non - pecuniary loss) ศาลมักไม่ให้ค่าเสียหายประเภทนี้ คงเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายจริงเท่านั้น ยังไม่เป็นการเสียหายตามกฎหมาย การฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนนี้ จะฟ้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาหรือแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งอีกต่างหากก็ได้ ⁵⁷ คดีข่มขืนเป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

57 ปวอ. มาตรา 40

ผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญา และเป็นความผิดอันยอมความได้⁵⁸ ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายใน 3 เดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด คดีจึงจะไม่ขาดอายุความ⁵⁹ และถ้าเป็นกรณีที่ยอมความกันไม่ได้ ได้แก่การกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี จะต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำผิดมายังศาลภายใน 10 ปี ถ้าไม่มีการร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน และฟ้องร้องคดีภายใน 10 ปี คดีเป็นอันขาดอายุความ ไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ เนื่องจากสิทธินำคดีอาญามาฟ้องถูกระงับไป⁶⁰

การฟ้องเรียกค่าเสียหายก็ต้องกระทำภายในอายุความเช่นเดียวกัน การนับอายุความแยกเป็นสองกรณี กรณีแรก ไม่มีการฟ้องคดีอาญาเลยการฟ้องคดีแพ่งต้องกระทำภายในอายุความฟ้องคดีอาญา ถ้ามีการฟ้องคดีอาญาแล้วปรากฏว่าศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยไปคดีเสร็จเด็ดขาดไปแล้ว อายุความฟ้องทางแพ่งต้องเป็นไปตามหลักทั่วไปในเรื่องอายุความแห่งปพพ. คดีชั้นขึ้นเป็นคดีละเมิดสิทธิทางเพศ การฟ้องคดีแพ่งต้องถือตามอายุความเรื่องละเมิดคือ 1 ปี นับตั้งแต่วันที่รู้เรื่องละเมิดและรู้ตัวผู้ต้องหาต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน⁶¹

2.4.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้เสียหายที่ถูกข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

เมื่อตกเป็นผู้เสียหายแล้ว การที่ผู้เสียหายจะใช้สิทธิต่างๆตามกฎหมายผู้เสียหายต้องดำเนินการไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังนี้

อำนาจของผู้เสียหายที่ถูกข่มขืน และมีอำนาจจัดการแทนได้

- ฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้⁶² ประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและโดยผู้เสียหาย ดังนั้นผู้เสียหายจึงสามารถฟ้องร้องคดีอาญาได้ด้วย
- ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน⁶³ ในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว หากผู้เสียหายมีความประสงค์จะมอบคดีให้เจ้าหน้าที่ของรัฐคือพนักงานอัยการฟ้องร้องคดีให้ ผู้เสียหายจะต้องนำความไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในอายุความร้องทุกข์ คือ 3 เดือนนับตั้งแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด คดีจึงจะไม่ขาดอายุความ การร้องทุกข์มีในเฉพาะความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น

⁵⁸ ดู ปอ. มาตรา 276 วรรค 1, 281

⁵⁹ ปอ. มาตรา 96

⁶⁰ ปอ. มาตรา 39(6)

⁶¹ ปพพ. มาตรา 488

⁶² ปอ. มาตรา 28(2)

⁶³ ปอ. มาตรา 3(1)

- เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หรือเข้าเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ⁶⁴ บุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้แก่พนักงานอัยการและผู้เสียหาย ในกรณีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องเข้าร่วมเป็นโจทก์ในระยะไต่สวนพิจารณาก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาคดีนั้นก็ได้ตาม ปวอ.มาตรา 30 และในคดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องก็ไม่ตัดสิทธิ์ผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองตาม ปวอ.มาตรา 34

- เป็นโจทก์ฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา⁶⁵ คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องอาญาคือคดีที่ผู้เสียหายฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำผิด หากผู้เสียหายประสงค์จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการกระทำผิดอาญา ผู้เสียหายจะต้องแยกคดีไปฟ้องเป็นคดีแพ่งคดีหนึ่งอีกต่างหาก เพราะผู้เสียหายไม่สามารถเรียกค่าเสียหายจากการกระทำผิดในคดีอาญาได้

- ถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา⁶⁶ เมื่อผู้เสียหายมีสิทธิ์ฟ้องร้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาได้ผู้เสียหายก็ย่อมมีสิทธิ์ที่จะถอนฟ้องได้หากไม่ประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดต่อไป

- ยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว⁶⁷ คดีอาญาบางเรื่องนั้น ความเสียหายที่เกิดขึ้นถือว่ากระทบกระเทือนต่อสิทธิส่วนตัว เช่นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงหรือความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นต้น แม้มีการกระทำผิดเกิดขึ้น มีการฟ้องร้องคดีกันแล้ว ผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดก็สามารถตกลงยอมความกันเพื่อให้ระงับคดีกันได้ การยอมความในคดีอาญามีได้เฉพาะความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ไม่สามารถยอมความกันได้

- ถ้าจะให้พนักงานฟ้องแทนก็นำความไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ

- มีสิทธิ์ระงับคดีได้โดยอิสระในกรณีที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว โดยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย⁶⁸ สิทธิระงับคดีเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของผู้เสียหายที่สามารถกระทำได้เสมอหากไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป

⁶⁴ ปวอ. มาตรา 3(2)

⁶⁵ ปวอ. มาตรา 3(3)

⁶⁶ ปวอ. มาตรา 3(4)

⁶⁷ ปวอ. มาตรา 3(5)

⁶⁸ ปวอ. มาตรา 39(2)

- มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดได้ตามหลักกฎหมายเรื่องละเมิด⁶⁹ การกระทำผิดอาญาถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้เสียหายอย่างหนึ่ง ผู้กระทำจึงต้องรับในความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ผู้เสียหายจึงมีสิทธิที่จะฟ้องผู้กระทำผิดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความละเมิดนั้นได้

ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่มีลักษณะที่มุ่งหมายป้องกันความเสียหายต่อสังคม คุ้มครองส่วนได้ส่วนเสียของสังคม โดยการบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิดหรือ การกระทำ ที่กฎหมายห้ามและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้น มีกฎหมายอาญาเพียงอย่างเดียวก็ใช้ไม่ได้ จะต้องใช้ควบคู่กันกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงสามารถบังคับใช้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมาย กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ

- (1) คุ้มครองส่วนได้เสียของสังคม
- (2) คุ้มครองส่วนได้เสียของบุคคล
- (3) คุ้มครองส่วนได้เสียร่วมกันของสังคมและบุคคล⁷⁰

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา แต่การที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ หรือผู้เสียหายจะฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ค่าสินไหมทดแทนต้องปฏิบัติตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶⁹ ปพพ. มาตรา 420-452

⁷⁰ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายบัญญัติ 3 หน่วยที่ 1-7 พิมพ์ครั้งที่ 1, นนทบุรี, 2528 น. 10 - 12